

**Esite
#5**

Esitesarja:
"Ota vastuu elinkaarestasi"

**KARTOITA TULEVAISUUTESI:
VALINTOJA ELÄKEAJAN
ELINTASON TURVAAMISEKSI**

www.angle-cerp.carloalberto.org

Tämä eläkeajan toimeentuloturvaa kuvaava esite on viides esitesarjassa, jonka tarkoituksena on parantaa nuorten talouslukutaitoa. Talouslukutaito on perustaito, joka pitäisi hankkia jo nuorena, jotta voi tehdä paremmin perusteltuja taloudellisia päätöksiä elämän varrella. Lukutaitoa tarvitaan erityisesti isoissa taloudellisissa päätöksissä, joilla on pitkäaikaisia vaikutuksia koko loppuelämään. Vaikka sarjan esitteet ovat yhteydessä toisiinsa, kaikkia viittä voidaan lukea itsenäisesti.

Sarjan ensimmäinen esite kertoo käsitteistä, jotka olisi hyvä hallita perusteltujen taloudellisten päätösten tekemiseksi. Loput neljä esitettä antavat tietoa sellaisia tärkeitä taloudellisia päätöksiä varten, joita tehdään elinkaaren eri vaiheissa. Sarjan toinen esite kertoo koulutukseen liittyvistä valinnoista, kuten kuinka paljon pitäisi panostaa opintoihin, ja missä vaiheessa pitäisi siirtyä työelämään. Kolmas esite kuvaa lainanottoa, säästämistä ja sijoittamista. Neljäs kuvaa tekijöitä, jotka kannattaa ottaa huomioon tehtäessä elämän yhtä suurista valinnoista; pitäisikö asua vuokralla, vai säästää ja ottaa asuntolaina oman asunnon hankkimista varten. Tässä viidennessä esitteessä kerrotaan eläkkeistä ja muusta eläkeajan taloudellisesta turvasta.

Nämä viisi esitettä ovat osa oppimateriaalia, joka on tuotettu EU:n Erasmus+ ohjelman rahoittamassa ANGLE-tutkimushankkeessa. Hankkeen tavoitteena on parantaa nuorten talouslukutaitoa Euroopassa. Näkökulmana on elinkaariajattelu, joka auttaa nuorta näkemään suurten taloudellisten päätöstensä pitkälle tulevaisuuteen ulottuvat seuraukset. Esitteiden ohella hankkeessa tuotetaan yhdessä nuorten kanssa lautapeli, jota pelaamalla voidaan kartuttaa talouslukutaitoa ja tietoa taloudesta. Esitteiden lukeminen on oivallista ennakoivaltautumista lautapelin pelaamiseen. Lukeminen on toki suositeltavaa ilman pelaamistakin, koska lisätieto mahdollistaa paremmat taloudelliset päätökset.

Esitteen 5 on tehnyt Arthur van Soest **Tilburgin yliopistosta**

(käännös suomeksi: Tarmo Valkonen, Etla)

Toteutettu EU:n **Erasmus+** ohjelman taloudellisella tuella

Lisätietoja: <https://www.carloalberto.org/wwwangle-cerpcarloalberto.org>

<https://www.etla.fi/tutkimukset/angle-talousosaamisen-parantaminen-elinkaaren-tarkeissa-paatostilanteissa/>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ESITE 5 – VALINTOJA ELÄKEAJAN ELINTASON TURVAAMISEKSI

Juliette, Albert ja Joe ovat varautumassa eläkevuosiin

Monet eläkeikää lähestyvät ihmiset katuvaat sitä, etteivät ole säästäneet enempää aiemmin. Vakuutusyhtiö Aegonin tutkimuksen mukaan yli puolet työntekijöistä toivoo, että olisivat aloittaneet säästämisen eläkeikää varten aiemmin, tai etteivät olisi pitäneet taukoa säästämisessä.¹ ² Toinen kysely osoittaa, että enemmän kuin neljännes yli 65-vuotiaista katuu aiemmin tekemistään talouspäätöksistä eniten liian myöhään aloitettua eläkesäästämistä.³

Suurin osa kehittyneiden maiden ikääntyneistä työntekijöistä ja yrittäjistä lopettaa jossakin vaiheessa työnteon ja alkaa nostamaan *vanhuuseläkettä*. Työuran aikana maksetut työeläkemaksut oikeuttavat vanhuuseläkkeen saamiseen ikärajan tullessa täyteen. Jos työntekijä tulee ennen ikärajaa työkyvyttömäksi, hän saa työkyvyttömyyseläkettä.

Eläkejärjestelmien säännöt ovat erilaiset eri maissa. Tässä esitteessä kuvataan sellaista järjestelmää, jossa kaikki eläkemaksut rahastoidaan ja eläkkeet maksetaan rahastosta. Suomessa noin kolmannes maksuista rahastoidaan ja loput käytetään suoraan eläkkeisiin.

Koko eläkejärjestelmää kuvataan usein kolmen pilarin avulla. Ensimmäiseen pilariin kuuluvat Suomessa kansaneläkkeet, takuueläkkeet ja työeläkkeet. Toisena pilarina ovat työnantajan järjestämät lisäeläkkeet ja kolmantena pilarina ovat ihmisten itselleen säästämät eläkkeet.

Tässä esitteessä painotetaan eläkkeiden merkitystä ihmisille ennen ja jälkeen eläkkeelle siirtymisen sen sijaan, että kuvattaisiin eläkejärjestelmien yksityiskohtia. Keskeisenä ajatuksena on, että eläkejärjestelmä muuntaa maksetut maksut tulevaisuuden eläkeoikeudeksi.

Eläkkeiden karttuminen on olennaista vanhuuden ajan toimeentulon turvaamisen kannalta. Useimmissa tapauksissa työnantajat pitävät huolen eläkemaksujen keräämisestä

¹ Creative, '[Pension Savings and Members' Biggest Pension Regret](https://creativebenefits.co.uk/pension-savings-and-members-biggest-pension-regret/)', [creativebenefits.co.uk](https://creativebenefits.co.uk/pension-savings-and-members-biggest-pension-regret/).

² Retirement Planner, '[Members' biggest pension regret is "not saving early enough"](https://retirement-planner.co.uk/members-biggest-pension-regret-is-not-saving-early-enough/)', [Survey, retirement-planner.co.uk](https://retirement-planner.co.uk/members-biggest-pension-regret-is-not-saving-early-enough/).

³ Blue Sky Financial Planning, '[Failing to save for pension is top money regret of over 65s](https://blueskyfp.co.uk/failing-to-save-for-pension-is-top-money-regret-of-over-65s/)', [blueskyfp.co.uk](https://blueskyfp.co.uk/failing-to-save-for-pension-is-top-money-regret-of-over-65s/).

ja eläkejärjestelmä eläkkeiden maksamisesta. Jos työura on pitkä ja palkka hyvä, omaa vanhuuden varalle säästämistä ja sijoittamista tarvitaan silloin vähemmän.

Rahastoivassa eläkejärjestelmässä nuorena tehty työ ja säästetty eläke on sijoituksille tärkeää pitkään kertyvän tuoton takia. Suomen työeläkejärjestelmässä vuosittain karttunut eläke kasvaa työajan indeksikorotusten (palkkakertoimen) avulla, kunnes siirrytään eläkkeelle. Lisäeläkkeet saattavat olla erilaiset eri työnantajilla, mikä kannattaa ottaa palkan ohella huomioon erityisesti valittaessa työpaikkaa ulkomailla. Työnantajan rahoittamat lisäeläkkeet ovat Suomessa harvinaisia.

Kuvaamme tässä esitteessä joitakin eläkejärjestelmien keskeisiä yhteisiä piirteitä Euroopassa. Selitämme miksi eläkkeelle siirtymisen ajankohdan ja eläkeajan toimeentulon suunnittelu ovat tärkeitä jo työuran varhaisissa vaiheissa. Keskeisiä kysymyksiä ovat:

- Pitäisikö sinun olla huolissasi eläkkeistä, kun valitset ensimmäistä työpaikkaasi, tai työpaikan vaihtamista?
- Mitä sinun pitää ottaa huomioon, jos sinulla on mahdollisuus valita eläkesäästämisen ja muun säästämisen välillä?
- Mitä tarkoittaa eläkkeiden riittävyys ja miten voit etukäteen arvioida oman tulevan eläkkeesi riittävyyden?
- Mitä eläkeaikaa varten tekemäsi valinnat tarkoittavat puolisesi ja lastesi kannalta?
- Mitä tapahtuu eläkkeellesi, jos varhennat, tai myöhennät siirtymistäsi eläkkeelle?
- Miten eläkesäästäminen ja eläkeajan toimeentulo sopivat yhteen muun elinkaaren aikaisen taloudellisen päätöksentekosi kanssa?

Kaksi hyvin erilaista työuraa

Esittelemme tässä osassa useita keskeisiä eläkkeitä koskevia käsitteitä käyttäen kahta hyvin erilaista esimerkkiä. Vaikka eläkejärjestelmien yksityiskohdat poikkeavat paljon toisistaan eri Euroopan maissa, esitetyt pääpiirteet varautumisessa eläke aikaan sopivat suurimpaan osaan näistä.

1. Juliette: esimerkki työntekijän eläkkeestä

Juliette on tehnyt koko työuransa julkisella sektorilla erilaisissa työtehtävissä eri ministeriöissä. Hänen ensimmäinen virkansa oli työministeriössä, missä hän auttoi kirjoittamaan raportteja ministerille. Useiden ylennysten ja ministeriöiden vaihdosten jälkeen hän on nyt osastopäällikkönä valtiovarainministeriössä ja täyttänyt juuri 63 vuotta. Hän ja hänen työnantajansa ovat maksaneet eläkemaksuja koko työuran ajan samaan eläkejärjestelmään, johon kaikki julkisen sektorin työntekijät kuuluvat automaattisesti.

Hänen ei ole siksi tarvinnut kantaa huolta eläkkeen karttumisesta niin kauan kuin hän on töissä nykyisellä työnantajallaan.

Juliette on noudattanut työtovereidensa ohjetta ja seurannut työuransa alusta alkaen eläkeoikeutensa karttumista, jotta hän on pysynyt selvillä siitä, onko hänen tuleva eläkkeensä riittävän suuri. Nyt eläkkeelle siirtymisen lähestyessä hän on kiinnostunut pohtimaan tarkemmin nykyistä tilannetta ja eläkeajan toimeentuloa. Hänellä ei ole muita sijoituksia kuin oma asunto. Hän maksoi juuri asuntolainansa viimeisen lyhennyksen, joten asunto on velaton.

Hän lukee vuosittain saamansa eläkekatsauksen. Lisäksi hän on käynyt työeläkelaitoksen nettisivulla tutkimassa siellä olevan laskurin avulla eri vaihtoehtojen seurauksia. Ensimmäiseksi hän tarkistaa jo karttuneen eläkevarallisuutensa ja sen, kuinka paljon se suurenee, jos hän tekee työtä 67 vuoden eläkeikäänsä asti.

Julietten omien ja työnantajan maksamien maksujen perusteella karttunutta eläkevarallisuutta kuvataan alla olevassa kuviossa. Jos hän jäisi eläkkeelle nyt 63-vuotiaana, hänen eläkevarallisuutensa olisi 680 000 euroa. Jos hän tekee työtä 67-vuotiaaksi asti samalla palkalla, eläkevarallisuus kasvaa 800 000 euroon. Mitä pitempään hän työskentelee, sitä suurempi on kuukausieläke. Tämä johtuu kolmesta asiasta. Eläkevarallisuus kasvaa uusista eläkemaksuista. Lisäksi eläkkeen noston lykkääminen ehtii tuomaan aiemmin karttuneelle varallisuudelle lisää tuottoa. Kolmantena syynä on, että karttuneesta eläkevarallisuudesta saa suuremman kuukausieläkkeen eläkevuosien vähentyessä.

Kuviosta näkyy, miten eläkevarallisuus kertyy eri tekijöiden seurauksena. Alin oranssi alue kuvaa Julietten itsensä maksamista eläkemaksuista karttunutta osaa ja vaaleampi sininen työnantajan maksamista maksuista karttunutta osaa eläkevarallisuudesta. Tumman sininen alue kuvaa sijoitetuille eläkemaksuille työuran aikana karttunutta tuottoa. Se on nyt Julietten ollessa 63-vuotias 440 000 euroa, ja kasvaisi 500 000 euroon 67 vuoden ikään mennessä. Summat ovat suuria siitä syystä, että Julietten palkkaan liittyviä eläkemaksuja on rahastoitu jo vuosikymmeniä, ja rahastoitu määrä on kasvanut pitkään korkoa korolle. Kuten esitteessä 1 on tarkemmin kuvattu, suureksi karttuva pääoma kertoo pitkäaikaisen säästämisen olevan hyödyllistä vaatimattomallakin keskimääräisellä tuotolla.

Tehtävä 1 Eläkevarallisuuden kartuttaminen sijoitustuotoilla (katso Esite 1 korkoa korolle -vaikutuksen yksityiskohdista)

- Oletetaan, että vuosittainen sijoitustuotto on 4 % ja sijoittamasi summa on 10 000 euroa. Kuinka suureksi summa on kasvanut 10 vuodessa? Entä 30 vuodessa? Kuinka kauan kestää, ennen kuin sijoittamasi summa on kaksinkertaistunut?
- Seuraavaksi oletetaan, että sijoitat 10 000 euroa joka vuosi kymmenen vuoden ajan kohteeseen, joka tuottaa 4 % vuodessa. Sijoitukset tehdään aina vuoden alussa. Kuinka suureksi varallisuutesi on kasvanut kymmenennen vuoden lopussa?

Vastaus

- Korkoa korolle -vaikutuksen vuoksi 10 vuoden jälkeen saadaan varallisuuden suuruudeksi $10\,000 \times (1 + 0.04)^{10} = 10\,000 \times (1.04)^{10} = 14\,802,44$ euroa; 30 vuoden jälkeen varallisuus on $10\,000 \times (1 + 0.04)^{30} = 10\,000 \times (1.04)^{30} = 32\,433,98$ euroa. k vuoden jälkeen varallisuus on $10\,000 \times (1.04)^k$ euroa. Varallisuuden kaksinkertaistumisen ajan voi arvioida käyttämällä edellä mainittua korkoa korolle-kaavaa ja asettamalla $(1.04)^k = 2$. Kokeilemalla eri k :n arvoja saadaan $(1.04)^{17} = 1.948$ ja $(1.04)^{18} = 2.026$, joten varallisuuden kaksinkertaistuminen kestää 18 vuotta.
- Ensimmäinen sijoitus, joka tehdään hetkellä $t=0$, ehtii tuottaa 10 vuoden ajan, jolloin sen arvoksi saadaan $10\,000 \times (1 + 0.04)^{10}$ euroa. Seuraava sijoitus tehdään vuotta myöhemmin, jolloin sen arvoksi saadaan $10\,000 \times (1 + 0.04)^9$ euroa. Viimeinen sijoitus ehtii tuottaa yhden vuoden ajan, jolloin sen arvo vuoden 10 lopussa on $10\,000 \times (1.04)$ euroa. Kaikkien sijoitusten yhteenlaskettu arvon on siten vuoden 10 lopussa ($t = 10$) $10\,000 \times (1.04^{10} + 1.04^9 + \dots + 1.04^1) = 10\,000 \times 1.04 \times (1 + 1.04 + \dots + 1.04^9)$. Käyttämällä geometrisen sarjan kaavaa (ks. Esite 2), tai vain laskemalla yhteen eri vuosina tehtyjen sijoitusten lopulliset arvot, saadaan $10,400 \times (1 - 1.04^{10}) / (1 - 1.04) = 10,402 \times 0.4802 / 0.04 = 124\,863$ euroa.

Julietten jatkaminen töissä 67 vuoden eläkeikään asti tuottaisi eläkevarallisuudeksi 800 000 euroa, mikä kuulostaa suurelta summalta. Todellisuudessa rahamäärää ei kuitenkaan voi saada heti itselleen, vaan eläkejärjestelmän säännöt määräävät siitä, miten se muunnetaan kuukausieläkkeeksi, jota hän saa loppuelämänsä ajan. Juliettella ei ole perhettä, joten hänellä ei ole tarvetta perhe-eläkevakuutukseen.

Julietten eläkkeeseen tehdään kuluttajahintojen nousua vastaava indeksitarkistus, jonka avulla eläkkeen ostovoima säilyy jatkossakin. Säännöllisesti kuolemaan asti maksettavaa tasaeräistä maksua kutsutaan **elinikäiseksi annuiteetiksi**. Kuukausittain maksettu määrä perustuu säästetyn eläkevarallisuuden suuruuden lisäksi siihen, missä iässä siirrytään eläkkeelle. Mitä myöhemmin siirrytään, sitä vähemmän maksukuukausia, ja sitä suurempi eläke.

Juliette laski nettilaskurin avulla, että hänen kuukausieläkkeensä olisi 3200 euroa, jos hän jäisi eläkkeelle täytettyään 67 vuotta, ja 2800 euroa, jos hän siirtyisi heti eläkkeelle. Laskuri osoitti myös, että vastaavat verojen jälkeiset kuukausieläkkeet olisivat 2080 euroa ja 1904 euroa.

Elinikäinen annuiteetti

Annuiteetti on tuote, joka antaa sen ostaneelle tasasumman sovitusajan. Sen jälkeen kun annuiteettia on alettu maksamaan, sen ehtoja ei enää voida muuttaa. **Elinikäinen annuiteetti** on tyypillisesti eläkkeelle siirryttäessä ostettu tuote, joka takaa vakaan tulon koko loppuelämän ajaksi. Tämä **vakuutus pitkäikäisyyttä vastaan** tarjoaa tasaisen tulon myös siinä tapauksessa, että vakuutettu elää keskimääräistä pitempään.

Saadun tasasumman suuruus riippuu oston käytetyn eläkevarallisuuden suuruudesta, eläkeiästä ja muista valittavista lisäominaisuuksista, kuten leskeneläkkeestä huoltajan kuollessa. Eläkesäännöissä voidaan myös määrätä, että eläkkeen suuruus on sidottu eläkerahaston tuottoon.

Tehtävä 2 Tulot elinikäisestä annuiteetista:

- Selitä, miksi elinikäinen annuiteetti suojaa pitkään elämistä vastaan.
- Miten Julietten eläkkeen verotus muuttuu, kun verrataan eläkkeelle siirtymistä 63-vuotiaana ja 67-vuotiaana? Yksi tapa kuvata tätä on laskea molemmissa tapauksissa, kuinka monta prosenttia veron jälkeinen nettoeläke on bruttoeläkkeestä.
- Oletetaan, että Juliette siirtyy eläkkeelle täytettyään 67 vuotta. Hänen odotettu jäljellä oleva elinaikansa on 21 vuotta. Laske yhteen hänen eläkkeensä tältä ajalta. Vertaa sitä hänen eläkevarallisuuteensa, kun hän jää eläkkeelle. Miksi summat eroavat?
- Oletetaan, että Juliettella on puoliso, ja hän haluaa, että eläkesopimusta muutettaisiin niin, että puoliso saisi osan hänen eläkkeestään, jos Juliette kuolee. Miten Julietten

kuukausieläke muuttuisi tässä uudessa sopimuksessa; suurenee, pienenee, vai pysyy ennallaan? Miksi?

Vastaukset

- a) Mitä pidempää elät, sitä suuremmat ovat eläkeajan menosi. Jos rahoitat menosi säästöistä kertyneellä varallisuudella, on mahdollista, että rahat loppuvat, jos elät odotettua pitempään. Elinikäinen annuiteetti takaa tulojen riittävyyden elämän loppuun asti.
- b) Julietten nettoeläke on 65 % bruttoeläkkeestä ($100 \cdot 2080 / 3200 = 65$), jos nostaminen aloitetaan 67-vuotiaana ja 68 % bruttoeläkkeestä ($100 \cdot 1904 / 2800 = 68$), jos hän jää heti eläkkeelle. Ero selittyy sillä, että eläketulon verotus on progressiivista: mitä suurempi bruttoeläke, sitä suurempi osuus siitä menee veroihin.
- c) $21 \text{ vuotta} \cdot 12 \text{ kuukautta/vuosi} \cdot 3200 \text{ €/kuukausi} = 806\,000 \text{ €}$. Tämä on enemmän kuin eläkevarallisuus siirryttäessä eläkkeelle (800 000 €), koska eläkevarallisuudelle syntyy tuottoa myös eläkeaikana. Vertailu ei ota huomioon sitä, että eläkelaitos perii mahdollisesti omat kustannuksensa vakuutetulta pienemmän annuiteetin muodossa.
- d) Kuukausieläke on pienempi, koska Julietten eläkevarallisuutta käytetään nyt myös leskeneläkkeiden rahoittamiseen.

Edellä on oletettu, ettei sijoitetun eläkevarallisuuden tuotto vaikuta eläkkeen suuruuteen. Sellaista eläkejärjestelmää nimitetään **rahastoivaksi etuusperusteiseksi järjestelmäksi**. Eläkkeen turvaaminen ei ole kuitenkaan mahdollista erityisen huonoina tuottovuosina, jolloin joudutaan pienentämään kaikkien eläkettä. Juliette ei huomioi päätöksissään tätä riskiä. Vuosittaiset eläkkeet voidaan sitoa myös eläkevarallisuuden tuottoon, jolloin kyse on **rahastoivasta maksuperusteisesta järjestelmästä** (katso tarkemmin Esite 1).

Viimeinen askel arvioitaessa Julietten eläkkeen riittävyyttä on verrata eläkkeen suuruutta hänen tulevien menojensa suuruuteen. Eläkelaitoksella on tarjolla laskuri, johon voi syöttää arvioidut menot eri kohteisiin (lämmitys, sähkö, vakuutusmaksut, liikkuminen, elintarvikkeet, hygieniatuotteet, terveys, vapaa-aika ja muut). Näiden summana saadaan tarvittava tulojen määrä. Jotta arviointi olisi helpompaa, eläkelaitos ilmoittaa, kuinka paljon saman tuloiset käyttävät keskimäärin eri tarkoituksiin. Juliette voi halutessaan käyttää näitä keskiarvolukuja, mutta voi myös muuttaa niitä tarvittaessa. Esimerkiksi hänen tapauksessaan ei ole tarvetta varautua asuntolainan lyhennyksiin ja korkoihin, koska laina on jo maksettu pois. (Katso myös Esite 3, missä kuvataan pääperiaatteet tulojen ja menojen budjetoinnille.)

ETUUS- JA MAKSUPERUSTEISET ELÄKEJÄRJESTELMÄT

Etuusperusteinen eläkejärjestelmä lupaa maksaa etuussääntöjen mukaiset eläkkeet. Ne määräytyvät tyypillisesti työntekijän työuran aikaisten palkkojen, työvuosien määrän ja iän mukaan. Eläke ei siis määräydy suoraan rahastoitujen maksujen sijoitustuotoista. Perinteisesti julkisen sektorin eläkejärjestelmät ja suuret yritykset tarjoavat näitä eläkkeitä. Työnantajan ja työntekijöiden eläkemaksut ovat usein verovähenteiset. Etuusperusteisuus -sana liittyy siihen, että etuudet on määritelty eläkesäännöissä.

Sitä vastoin **maksuperusteisessa eläkejärjestelmässä** työnantajan ja työntekijän eläkemaksut on määritelty etukäteen, mutta eläkkeen suuruus ei. Monissa maissa ja ammateissa osallistuminen järjestelmään on pakollista. Joissakin tapauksissa eläkemaksuissa on pientä joustoa, joten työntekijä voi valita, kuinka paljon sijoittaa eläkevarallisuuteen. Usein tällaista joustovaraa ei kuitenkaan ole, ja kaikki on automaattista.

Julietten laskelman lopputulos on, että hänen menonsa ovat 2000 euroa kuukaudessa, mutta niihin liittyy epävarmuutta; hän saattaa tarvita joskus enemmänkin. Esimerkiksi terveyden ja toimintakyvyn heikentyessä hän saattaisi tarvita apua siivoukseen ja kaupassa käynteihin. Hän kuitenkin arvioi, että 2300 euroa kuukaudessa riittäisi hyvin todennäköisesti myös yllättävien menojen rahoitukseen. Jos tarpeen, hän voi myös ottaa kulutusluottoa, joka maksetaan takaisin laina-ajan päätyttyä myymällä asunto (*käänteinen asuntolaina*). Eri asumismuotoja ja niiden rahoitusta käsitellään tarkemmin Esitteessä 4.

Tehtävä 3 Varhainen siirtyminen eläkkeelle ja toimeentulo:

- a) Neuvoisitko Juliettea jäämään eläkkeelle nyt 63 vuoden iässä? Miksi?
- b) Jos Juliette olisi hyvin kyllästynyt työhönsä ja arvioisi, ettei löytäisi parempaa, mitä hän voisi tehdä turvatakseen toimeentulonsa pienemmällä eläkkeellä?

Vastaukset

- a) Kun Juliettella ei ole muita tuloja, vastaus on ei, koska hänen kuukausittainen eläkkeensä (1904 €) ei riitä hänen odotettavissa oleviin kuukausimenoihinsa (2000 €).
- b) Hänellä on kaksi vaihtoehtoa. Ensimmäinen on hyväksyä alempi elintaso ja kuluttaa vähemmän. Toinen on muuttaa asuntovarallisuutta rahaksi. Kätevin vaihtoehto jälkimmäiseen lienee käänteinen asuntolaina. Perheettömänä hänellä ei ole tarvetta jättää asuntoa perinnöksi.

Albert ja Joe: Ei koskaan palkkatyötä!

Albert ja hänen puolisonsa Joe ovat aina arvostaneet riippumattomuutta ja kertovat, etteivät ole koskaan tehneet työtä jonkun muun alaisena. Tämä ei tarkoita, etteivät he olisi tehneet töitä ollenkaan; he ovat vain työskennelleet freelancerina. Albert työskenteli pitkään vapaana valokuvaajana ja hänen puolisonsa vapaana toimittajana. He ovat jo vuosia erikoistuneet historiaan ja arkkitehtuuriin, ja nykyisin he pääasiassa tarjoavat opastettuja kävelykierroksia ulkomaisille turisteille esitellen kotikaupunkinsa historiallisia nähtävyyksiä ja kaunista arkkitehtuuria. He nauttivat työstään ottaen vakavasti Esitteessä 1 mainitut Mark Twainin sanat: ”Find a job you enjoy doing, and you will never have to work a day in your life”.

Albert ja Joe ovat keskittyneet nauttimaan elämästään enemmän kuin säästämään tulevaisuuttaan, tai kaukaista eläkeaikaa varten. Heillä on vuokra-asunto kaupungin keskustassa, ja he käyttävät tulonsa välttämättömien menojen lisäksi matkustukseen eksoottisissa paikoissa, kuten Brasiliassa, tai Thaimaassa. Heille ei siksi ole kertynyt sen enempää rahoitusvarallisuutta kuin asuntovarallisuuttakaan.

Vaikka Albert ja Joe pitävät työstään, eikä heillä ole aikomusta siirtyä eläkkeelle, heille on tullut viime aikoina terveysongelmia. Tämä on saanut heidät ajattelemaan, etteivät he voi jatkaa työntekoa ikuisesti. Molemmat täyttivät juuri 60 vuotta ja ryhtyivät ensimmäistä kertaa elämässään miettimään seuraavan eksoottisen matkan jälkeistä taloudellista tulevaisuuttaan. He juttelivat asiasta ystäviensä kanssa ja etsivät tietoa Internetistä maansa eläkejärjestelmästä.

Ensimmäinen asia, minkä he havaitsivat, oli eläkejärjestelmän kolme pilariä. He ovat oikeutettuja kansaneläkkeeseen (ensimmäinen pilari) heti kun he täyttävät eläkeiän 67 vuotta. Heidän maansa sääntöjen mukaan heidän kansaneläkkeensä suuruus on yhteensä 1000 euroa kuukaudessa. Tämä riittää välttämättömiin menoihin, olettaen, ettei heillä ole velkoja, tai muita suuria kiinteitä menoja, kuten kallista vuokraa.

He saavat tämän eläkkeen valtiolta riippumatta siitä tekevätkö töitä. Niin kauan kuin he säilyttävät nykyiset työnsä, eläke tarkoittaa vain ylimääräistä tuloa – siis jotakin, mitä kannattaa odottaa!

Toisen pilarin ammatilliset lisäeläkkeet eivät koske heitä, koska he eivät ole koskaan tehneet palkkatyötä toiselle. Kuten lähes kaikki itsenäiset yrittäjät, he eivät ole koskaan maksaneet eläkemaksuja ammatilliseen eläkejärjestelmään, eivätkä tule maksamaan. He olisivat voineet varautua vanhuuteen säästämällä kolmannen pilarin vapaaehtoiin eläkkeisiin, mutta heillä on ollut parempaakin käyttöä rahalle. Joe ja Albert saattavat katua sitä, mutta he ovat nauttineet elämästä tähän saakka, eikä heillä ole syytä nyt panikoitua, ainakaan niin kauan kuin pystyvät vielä jatkamaan työntekoa.

ELÄKEJÄRJESTELMIEN KOLME PILARIA EUROOPASSA

(määritelmät soveltuvat vain osittain Suomeen)

Ensimmäinen pilari: Ensimmäinen pilari on valtion hallinnoima eläkejärjestelmä. Se tarjoaa kuukausittaisen elinikäisen annuiteetin, jonka suuruus voi riippua maassa vietetyistä vuosista, elinkaaren palkkatuloista, maksetuista eläkemaksuista ja muista eläkeajan tuloista. Joissakin maissa, kuten Italiassa, Ranskassa, Puolassa ja Saksassa, ensimmäinen pilari on keskeinen eläkeajan tulojen kannalta. Toisaalta joissakin maissa, kuten Hollannissa, se keskittyy vain köyhyyden ehkäisyyn. Ensimmäisen pilarin eläkkeet rahoitetaan tavallisesti veroilla, tai samaan aikaan elävien työntekijöiden palkoilla (rahoitustapaa kutsutaan jakojärjestelmäksi).

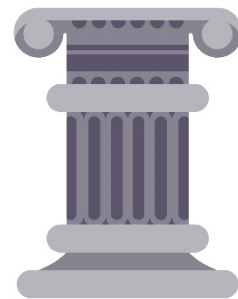
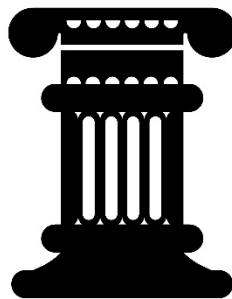
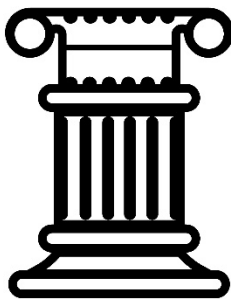
Suomessa ensimmäinen pilari kattaa pienituloisille tarkoitetut verorahoitteiset kansaneläkkeet ja takuueläkkeet ja niiden lisäksi työeläkkeet, jotka rahoitetaan työntekijöiden ja työnantajien maksuilla.

Toinen pilari: Toinen pilari koostuu ammatillisista lisäeläkkeistä, jotka voivat olla joko etuus- tai maksuperusteisia. Järjestelmissä eläkemaksut rahastoidaan lähes aina ja eläkkeet maksetaan näistä rahastoista. Lisäeläkkeet ovat usein pakollisia ja niitä hoitavat riippumattomat eläkerahastot. Eläkejärjestelmän organisoivat joko yksittäiset työnantajat, tai niiden samalla toimialalla toimivat yritysryhmät. Lisäeläkkeet täydentävät ensimmäisen pilarin eläkeitä, auttavat tasaamaan kulutusta ja säilyttämään elintason siirryttäessä eläkkeelle. Suomessa toisen pilarin eläkkeet ovat harvinaisia.

Kolmas pilari. Kolmas pilari koostuu vapaaehtoisista eläkkeistä, jotka voivat perustua esimerkiksi ammatillisiin, tai yksilöllisiin säästämisvälineisiin. Niitä tarjoavat vakuutusyhtiöt, pankit ja muut rahoituslaitokset. Nämä täydentävät ensimmäisen ja toisen pilarin eläkeitä, tai tarjoavat pääsiallisen toimeentulon silloin kun eläke muista pilareista on jäämässä hyvin pieneksi, kuten joskus yksityisyrittäjillä. Suomessa ei ole tarjolla vapaaehtoisia yksilöllisiä elinikäisiä eläkeitä.

Mitä Joe ja Albert voivat tilanteestaan päätellä ja millaisia tulevaisuudensuunnitelmia heidän tulisi tehdä? Ensimmäinen johtopäätös on, ettei heidän kannata siirtyä eläkkeelle ainakaan ennen kuin täyttävät 67 vuotta. Työnteon lopettaminen romahduttaisi heidän tulonsa. Heidän pitäisi muuttaa sen vuoksi halvempaan asuntoon jossakin lähiössä ja muuttaa elämäntapaansa huomattavan paljon.

Eläkeajan tulot eivät ole heille ongelma, ainakaan lyhyellä aikavälillä niin kauan kuin he säilyvät terveinä ja nauttivat työstään. Loppujen lopuksi itsensä työllistämisen etuna on, ettei ole mitään ikään sidottua pakollista siirtymistä eläkkeelle. Näin Joe ja Albert voivat jatkaa työssään niin kauan kuin terveyttä riittää. He voivat myös vapaasti vähentää vähitellen työntekoaan. Kansaneläke mahdollistaa sen eläkeiän täyttämisen jälkeen ilman että kuukausittaiset tulot vähenisivät.

Heillä on silti riski ikääntymisestä ja terveyden heikkenemisestä. Heidän pienet terveysongelmansa ovat auttaneet ymmärtämään, etteivät he välttämättä halua, tai pysty jatkamaan samassa työssä, kun he ovat esimerkiksi 77-vuotiaita. Isommat terveysmurheet ovat myös mahdollisia jo kauan ennen sitä. Näistä syistä he aloittivat lopulta eläkeajan toimeentulon suunnittelun.

He päättivät muuttaa elämäntapaansa vähentäen esimerkiksi eksoottisimpia matkojaan ja käyntejä hienoimmissa ravintoloissa. He ajattelivat pystyvänsä säästämään näin 10 000 euroa vuodessa. He päättivät sijoittaa säästöt kolmannen pilarin vapaaehtoiisiin säästämistuotteisiin ja sopivat tapaamisesta ystäviensä suosittelman luotettavan neuvojan kanssa.

Neuvoja oli innokas tekemään heille sopivan ja hyvän säästämissuunnitelman. Hän aikoi jo hetken pahoitella sitä, etteivät Joe ja Albert tulleet hänen luokseen aiemmin, sillä varhaisempi säästämisen aloittaminen olisi mahdollistanut tuottojen keräämisen pidemmältä ajalta. Tällöin kohtuullisen eläkkeen kartuttaminen olisi vaatinut pienemmät vuosittaiset säästöt (vertaa Julietten tilanteeseen). Neuvoja kuitenkin piti ajatukset

itsellään, sillä asiakkaiden syyllistäminen sellaisesta, mitä ei saa enää tekemättömäksi, olisi ollut turhaa.

Kun kansaneläke tarjoaa varman perustoimeentulon ja säästämisaika on melko pitkä, neuvoja suositteli sijoittamaan riskillisiin kohteisiin, joiden odotettu tuotto on korkeampi. Sijoituskohteena olisi eläkeyhtiön tuote, jossa rahat ohjataan yhteiskunnallisesti vastuullisiin ja kestävästi toimiviin yrityksiin. Eläkeyhtiö tarjoaa vakuuttavat perustelut sille, että tuotteen odotettavissa oleva vuosittainen tuotto on 5 prosenttia.

Tehtävä 4 Eläkevarallisuuden kartuttaminen – valinnainen tehtävä, joka vaatii paljon laskentaa:

- a. Oletetaan, että Albert ja Joe ensin sijoittavat vuosittain viiden vuoden ajan 10 000 euroa ja sen jälkeen antavat varallisuuden karttua seuraavat viisi vuotta sijoitustuotoilla. Millainen heidän odotettu varallisuutensa on 10 vuoden päästä?
- b. Sijoitus ei takaa sitä, että tuotto olisi jokaisena vuotena 5 %, mutta neuvoja kertoo, että keskimääräisen tuoton laskeminen pienemmäksi kuin 2 % on hyvin epätodennäköistä. Tuotto saattaa joinakin vuosina mennä myös negatiiviseksi, mutta ne kompensoituvat todennäköisesti vuosilla, jolloin tuotto on suurempi kuin 5 %. On myös hyvin epätodennäköistä, että keskimääräinen tuotto nousee suuremmaksi kuin 8 %. Kuinka suuri heidän eläkevarallisuutensa olisi 10 vuoden päästä näissä keskiarvoltaan heikossa ja hyvässä tapauksessa?
- c. Neuvoja on todellinen asiantuntija, ja tietää eläkemaksujen olevan verovähenteiset, koska Albert ja Joe eivät ole vielä kartuttaneet paljoa eläkevarallisuutta suhteessa tuloihinsa. Maksujen verovähenteisyys tarkoittaa sitä, että he voivat sijoittaa enemmän kuin 10 000 euroa vuodessa, koska he säästävät veroissa. Heidän tulojaan verotetaan 37,5 % verolla. Kuinka suuri heidän verovähennyksensä on, jos he maksavat eläkemaksuja 10 000 euron edestä? Entä kuinka paljon suuremmaksi heidän varallisuutensa kasvaa, jos he sijoittavat myös 10 000 euron sijoituksen tuottaman verovähennyksen?

Vastaukset

- a. He sijoittavat siis ensin viiden vuoden ajan 10 000 euroa vuodessa ja sijoitukset tuottavat yhteensä 10 vuotta 5 % tuottoa. Varallisuuden arvo 10 vuoden päästä voidaan laskea tehtävän 1b tapaan geometrisen sarjan kaavan avulla; $(1 + 0.05)^5 \times 10,000 (1.05 + 1.05^2 + \dots + 1.05^5) = 10,000 \times (1.05)^6 \times [1 - (1.05)^5]/(1 - 1.05) = 74\,048,74$ euroa.
- b. Kun varallisuus tuottaa 2 %, sama kaava antaa tulokseksi 58 605,94 euroa ja kun tuotto on 8 %, varallisuuden arvoksi tulee 93 095,58 euroa.
- c. Kun veroprosentti on 37,5, he voivat sijoittaa määrän $1/(1 - 0.375) \times 10\,000 \text{ €} = 16,000 \text{ €}$, ja maksettavaa veroa säästyy näin 6000 €. Kymmenen vuoden päästä varallisuus on tehtävän a tuloksen perusteella siis $1.6 \times 74\,048,74 \text{ euroa} = 118\,478 \text{ euroa}$, mikä kertoo verovähennyksen suuresta merkityksestä lopputulokselle.

VIIVÄSTETTY VEROTUS (KÄÄNTEISSÄÄNTÖ)

Viivästetty verotus tarkoittaa sitä, että eläkemaksut ovat verovähenteiset ja vero maksetaan vasta aikanaan eläkkeestä. Monet maat käyttävät tätä verosääntöä kannustaakseen eläkesäästämiseen. Tulot ovat työvuosina tavallisesti suuremmat kuin eläkevuosina, jolloin myös marginaalivero on korkeampi. Tämä tarkoittaa sitä, että verovähennys, joka tehdään työvuosina maksetusta eläkemaksusta, on suurempi kuin vero, joka maksetaan eläkkeestä. Eläkesäästäjä hyötyy silloin sekä verotuksen lykkäntymisestä eläke-aikaan että matalammasta veroprosentista.

Suomessa tällainen verotus koskee lakisääteisen työeläkejärjestelmän maksuja ja eläkkeitä ja tietyin rajoituksin yritysten työntekijöilleen ottamia vapaaehtoisia lisäeläkkeitä. Sen sijaan yksilöllisen vapaaehtoisen pitkäaikaissäästämisen maksut ovat verovähenteiset pääomatuloveroprosentin mukaan ja säästöjen nostoja verotetaan myös aikanaan pääomatuloveroprosentilla, jolloin säästäjän eduksi jää verotuksen lykkäntyminen.

Albert ja Joe halusivat tietää ennen eläkesäästämispäätöstään mitä karttuvan eläkkeen suuruus todella merkitsee heille. Verotuksen lykkäntymisedun saaminen edellyttää heidän maassaan, että säästetty eläkevarallisuus muutetaan elinikäiseksi annuiteetiksi. Heidän tapauksessaan hankitaan kaksi erillistä yhtä suurta annuiteettia.

Rahoitusneuvoja suosittelee sellaisten annuiteettien hankkimista, missä kuukausittain maksettava summa on kiinteä. Silloin annuiteetin myyjä ottaa riskin eläkevarallisuuden sijoitukseen liittyvästä tuottojen vaihtelusta. Albert ja Joe ajattelivat aloittaa annuiteettitulon noston täytettyään 67 vuotta. Heidän tilanteensa on siten monella tapaa samanlainen kuin Julietella. Erona on, että heidän annuiteeteiksi muutettava

eläkevarallisuutensa on vain huomattavasti pienempi ja myös siitä saatava kuukausittainen tulo on samassa suhteessa pienempi.

Tehtävä 5 Tulo elinikäisestä annuiteetista – valinnainen tehtävä, joka vaatii paljon laskentaa:

- a) Laske Joen ja Albertin kuukausittainen bruttotulo annuiteetista erikseen ja yhdessä. Käytä apuna tietoja eläkevarallisuuden suuruudesta sekä tehtävässä 1 että tehtävässä 4c.
- b) Laske samat kuukausitulot käyttäen tehtävän neljä matalan tuoton oletusta.
- c) Oleta, että Albertilla ja Joella on samanlainen verotus kuin Juliettella (verotus on riippumaton puolison tuloista). Mitä voidaan sanoa heidän veron jälkeisistä odotettavissa olevista nettotuloistaan?

Vastaukset

- a) Julietten siirtyminen eläkkeelle 67 vuoden iässä tuotti hänen eläkevarallisuudekseen 800 000 euroa. Tällä hän sai ostettua eläkkeen (elinikäisen annuiteetin), jonka suuruus ennen veroja on 3200 euroa kuukaudessa. Albertin ja Joen säästäminen tuottaa eläkevarallisuutta odotusarvoisesti yhteensä 118 478 euroa, mikä tekee 59 239 euroa molemmille. Olettaen, että eläkevarallisuuden muuntaminen annuiteetiksi toimii samassa suhteessa kuin Juliettella (unohtaen siten kiinteät kustannukset ja mahdollisen erilaisen hinnoittelun eri vakuutusyhtiöillä), annuiteetin suuruudeksi tulee siten molemmille $59\,239 / 800\,000 \times 3200$ euroa = 237 euroa/kk molemmille, eli yhteensä 474 euroa kuukaudessa. Laskettuna yhteen kansaneläkkeen kanssa heidän kuukausitulonsa ovat siten yhteensä 1474 euroa.
- b) Matalan tuoton skenaariossa heidän eläkevarallisuutensa olisi $1.6 \times 58\,606 \text{ €} = 93\,770 \text{ €}$ (molemmille 46885 €). Silloin heidän tulonsa annuiteeteista olisivat yhteensä 375 euroa kuukaudessa ja yhdessä kansaneläkkeen kanssa 1375 euroa.
- c) Albertin ja Joen eläketulojen verotus on kevyempää, koska heidän tulonsa ovat matalammat kuin Juliettella myös siinä tapauksessa, että Juliette siirtyy eläkkeelle 63-vuotiaana. Tehtävän 2 perusteella Julietten käteen jäävän tulon osuus oli silloin 68 %, mistä voidaan päätellä, että Albertin ja Joen verotuksen jälkeinen tulo olisi vähintään $0,68 \times 1474 \text{ €} = 1002 \text{ €}$ kuukaudessa.

Eläkejärjestelmät muissa maissa

Nämä kaksi tapausta antoivat toivottavasti sinulle jonkinlaisen mielikuvan eläkkeiden monimutkaisesta maailmasta. Eri maiden eläkejärjestelmissä on lukuisa määrä yksityiskohtia, joiden vuoksi järjestelmien toiminta poikkeaa toisistaan. Näiden yksityiskohtien esitteleminen ei ole mahdollista tässä esitteessä. Jotkut eläkejärjestelmät ovat luonnollisesti parempia kuin toiset, mutta vertailun tulokset riippuvat myös siitä mitä kriteerejä käytetään ja miten niitä painotetaan keskenään. Tunnetuin kansainvälinen eläkkeiden vertailu on Melbourne Mercer Global Pension Index. Sen kärjessä ovat Hollanti ja Tanska, joissa eläkeajan toimeentulo perustuu pääosin toisen pilarin rahastoituihin eläkkeisiin. Ehkä yllättäen myös jotkut kehittyneet maat, kuten Japani ja Etelä-Korea, saavat alhaiset pisteet (ks. kuvio 1).

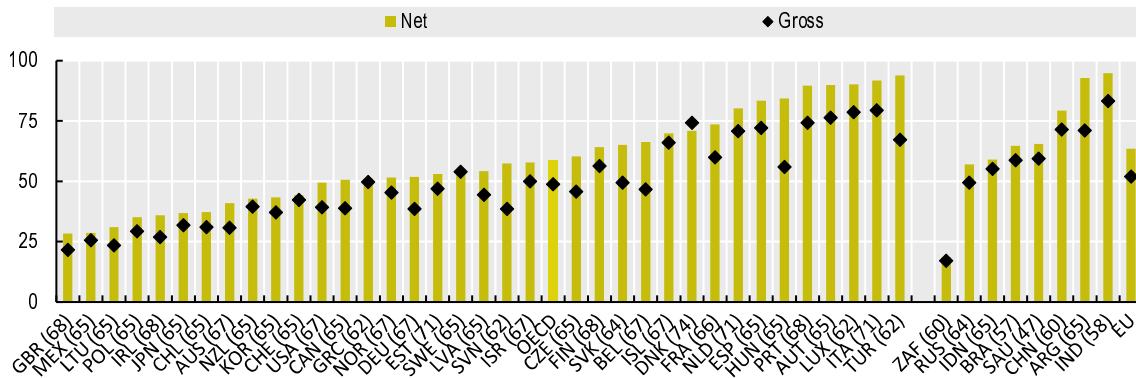
Kuvio 1 2019 Melbourne Mercer Global Pension Index

Grade	Index Value	Countries		Description
A	>80	Denmark Netherlands		A first class and robust retirement income system that delivers good benefits, is sustainable and has a high level of integrity.
B+	75–80	Australia		A system that has a sound structure, with many good features, but has some areas for improvement that differentiates it from an A-grade system.
B	65–75	Canada Chile Finland Germany Ireland	New Zealand Norway Singapore Sweden Switzerland	
C+	60–65	France Hong Kong SAR Malaysia	UK USA	A system that has some good features, but also has major risks and/or shortcomings that should be addressed. Without these improvements, its efficacy and/or long-term sustainability can be questioned.
C	50–60	Austria Brazil Colombia Indonesia Italy	Peru Poland Saudi Arabia South Africa Spain	
D	35–50	Argentina China India Japan Korea	Mexico Philippines Thailand Turkey	A system that has some desirable features, but also has major weaknesses and/or omissions that need to be addressed. Without these improvements, its efficacy and sustainability are in doubt.
E	<35	Nil		A poor system that may be in the early stages of development or non-existent.

Lähde: Taulukko 5 raportissa <https://info.mercer.com/rs/521-DEV-513/images/MMGPI%202019%20Full%20Report.pdf>.

Yksi vertailun kriteereistä on palkansaajien keskimääräinen nettokorvausaste, millä tarkoitetaan verotuksen jälkeisen eläketulon ja verotuksen jälkeisen palkan suhdetta. Tämä vaihtelee huomattavasti maiden välillä, kuten kuviosta 2 voi nähdä.

Kuvio 2 Nettokorvausasteet ja bruttokorvausasteet keskimääräisellä työntekijällä

Lähde: OECD Pensions at a Glance, 2019. Viralliset eläkeiät ovat suluissa.⁴

Tehtävä 6 Vastaa kuvion 2 avulla seuraaviin kysymyksiin:

- Mikä on keskimääräisen työntekijän keskimääräinen nettokorvausaste EU-maissa?
- Missä EU-maassa korvausaste on korkein ja missä matalin?
- Miksi nettokorvausaste on tavallisesti suurempi kuin eläkkeiden ja palkkojen suhde ennen veroja (bruttokorvausaste)?

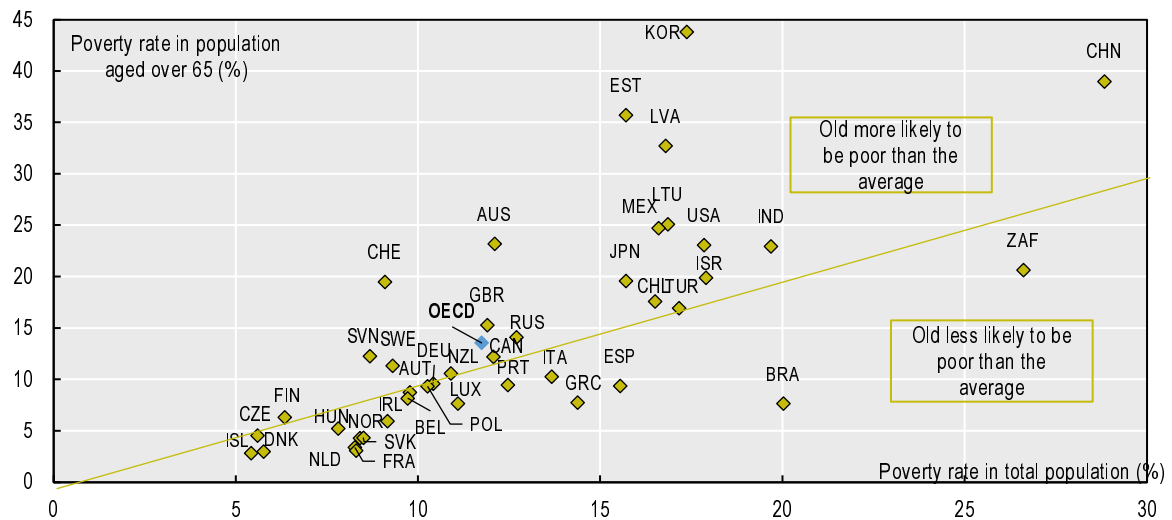
Vastaukset

- Noin 65 %. Katso pylvästä kauimpana oikealla.
- Isolla Britannialla (ei enää EU-maa) on matalin ja Italiassa korkein nettokorvausaste.
- Nettokorvausaste on tavallisesti suurempi, koska eläkkeet ovat pienemmät kuin palkat ja niitä verotetaan siksi kevyemmin.

Keskimääräinen luku ei kuitenkaan kerro kaikkea; ehkä tärkein ominaisuus on se, kuinka hyvin eläkejärjestelmä suojaa vanhuuden ajan köyhyydeltä. Kuvio 3 kertoo, että Etelä-Koreassa ja Kiinassa köyhyys on eläkeläisillä huomattavasti yleisempää kuin muissa ikäryhmissä, kun taas joissakin länsimaissa, kuten Hollannissa ja Ranskassa eläkeläisköyhyys on harvinaista. Tämä selittyy pitkälti eroilla kansaneläkkeiden suuruudessa. Suomessa yli 65-vuotiaiden ja koko väestön köyhyysaste on suunnilleen yhtä suuri ja kansainvälisesti verraten yksi matalimpia.

⁴ Katso <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/b630ed29-en/index.html?itemId=/content/component/b630ed29-en#figure-d1e28616>.

Kuvio 3 Tuloköyhyys yli 65-vuotiailla (pystyakseli) ja kaikilla (vaaka-akseli), vuosi 2016, tai uusin käytettävissä oleva luku

Lähde: OECD Pensions at a Glance, 2019.⁵

Tehtävä 7 Vastaa kuvion 3 avulla seuraaviin kysymyksiin:

- Mikä on eläkeikäisten ja koko väestön keskimääräinen köyhyysaste OECD-maissa?
- Missä maissa yli 65-vuotiaiden köyhyysaste on matalin? Ovatko nämä samoja maita, joissa myös koko väestön köyhyysaste on matala?

Vastaukset

- a. Katso sininen vinoneliö: noin 14 % eläkeikäisillä ja noin 12 % koko väestössä.
- b. Islannilla, Tanskalla, Ranskalla ja Hollannilla on matalin eläkeläisköyhyys (noin 3 %). Koko väestön köyhyys on matalin Islannissa, Tanskassa, Tšekissä ja Suomessa (alle 7 %).

Suomessa lisätietoa työ- ja kansaneläkkeistä on löydettävissä helposti esimerkiksi osoitteesta:

<https://www.etk.fi/suomen-elakejarjestelma/elaketurva/elakejarjestelman-kuvaus/>

⁵ Katso <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/fb958d50-en/index.html?itemId=/content/component/fb958d50-en#figure-d1e41733>.

PÄÄVIESTIT

- On tärkeää ottaa huomioon **erilaisten työpaikkojen valinnan merkitys eläkeajan toimeentulolle**. Työnantajan tarjoamaa eläkettä voidaan verrata myöhennettyyn palkkaan, joka saattaa kompensoida matalampaa työsuhteen palkkaa jo työuran alkuvaiheissa.
- Keskisuurilla ja suurilla yrityksillä pysyvässä työsuhteessa olevilla on joskus mahdollisuus **lisäeläkkeeseen**. Toisaalta yrittäjien on itse huolehdittava lakisääteisenkin työeläkkeensä (Suomessa YEL) suuruudesta.
- Jos voit valita eläkesäästösi suuruuden, kannattaa huomata, että **eläkesäästämistä tuetaan** suhteessa tavalliseen säästämiseen verrattuna verotuksessa.
- Nuorella iällä maksetut eläkevakuutusmaksut ehtivät kerryttää pitempään tuottoa kuin juuri ennen eläkeikää tehdyt. Siksi **eläkeajan toimeentulon suunnittelu kannattaa aloittaa ajoissa**, etenkin jos olet yrittäjä.
- **Eläkejärjestelmien säännöt ovat hyvin erilaisia** (pakollinen tai vapaaehtoinen, maksuperusteinen tai etuusperusteinen, työnantajan tai työntekijän rahoittama), mikä voi johtaa hyvin erilaisiin eläkkeisiin eri tilanteissa, vaikka maksut olisivat samansuuruiset. Maksuperusteisissa eläkejärjestelmissä riskit kohdistuvat eläkkeen suuruuteen ja etuusperusteisissa maksujen ja eläkkeiden yhteyteen.
- **Eläkeajan toimeentuloon kohdentuu monia muitakin riskejä**: inflaatio, työttömyys, tuottojen vaihtelu, avioerot/leskeksi joutuminen, hoiva- ja terveysmenot ja niin edelleen. Siksi kaikkea ei voi suunnitella täydellisesti etukäteen. Epävarmuutta voi vähentää riskien karttamisella ja varautumalla.
- Eläkeajan toimeentulo ei perustu pelkästään tuloihin, vaan myös **menoilla** on merkitystä. Jos tiedät että menosi tulevat olemaan pienemmät eläkeaikana (esimerkiksi siksi, että olet jo maksanut asuntolainasi), tulet toimeen pienemmillä tuloilla kuin työiässä.
- Joissakin eläkejärjestelmissä kerätään eläkevarallisuus, joilla ostetaan työuran jälkeen elinikäinen annuiteetti, tai osan varallisuudesta voi saada myös käteen siirryttäessä eläkkeelle. Annuiteetti turvaa tasaisen tulon elämän loppuun asti. **Suomen työeläkejärjestelmässä karttuu eläkeoikeutta työuran loppuun asti**, mutta sen suuruudella ei ole yhteyttä eläkerahastojen tuottoon.
- Jos voit nostaa osan **eläkevarallisuudestasi siirtyessäsi eläkkeelle**, voit käyttää sen haluamallasi tavalla, esimerkiksi maksamalla pois asuntolainasi. Jos kuolet ennen näiden varojen käyttöä, ne jäävät perinnöksi.

- Jos sinulla on puoliso, tai huollettavia lapsia, mieti myös heidän toimeentuloaan, kun pohdit eläkepäättöä. On esimerkiksi hyvä olla selvillä, miten heidän käy, jos kuolet ennen aikaisesti ennen tai jälkeen eläkeiän. Suomessa kansaneläke- ja työeläkejärjestelmä tarjoavat tällaisessa tapauksessa automaattisesti määräaikaisen leskeneläkkeen ja lapseneläkkeen. Lisäksi lähes kaikki työntekijät on vakuutettu työntekijän henkivakuutuksella. On silti perusteltua varautua myös vapaaehtoisella henkivakuutuksella erityisesti silloin, jos nuorella perheellä on suuri asuntolaina, tai jos huoltajilla on suuri tuloero.
- Eläkeiällä on suuri merkitys eläkeajan toimeentulolle. Joustava eläkeikä mahdollistaa työnteon lopettamisen ja eläkkeen noston lykkäämisen, jos eläkettä ei ole jostakin syystä karttunut riittävästi. Molemmat kasvattavat tulevaa kuukausieläkettäsi. Osittainen työnteko samaan aikaan kun nostaa eläkettä on myös joskus relevantti vaihtoehto.

